

Dansk Ledningsejerforum

Årsberetning 2015

Dansk Ledningsejerforum er et samarbejdsorgan for ledningsejere i Danmark.

Dansk Ledningsejerforum:

- Er et fælles samarbejdsorgan for ledningsejere. Dette samarbejdsorgan skal samtidig fungere som en kontaktmulighed for diverse eksterne samarbejdspartnere med henblik på behandling af forespørgsler mv. Endvidere vurderer og kommenterer samarbejdsorganet på eget initiativ lovforslag, normer osv.
- Fremmer samarbejdet blandt ledningsejere indbyrdes og mellem ledningsejere og offentlige myndigheder og andre organisationer.
- Fremmer brug af fælles retningslinjer og udøver oplysningsvirksomhed til gavn for ledningsejere og samfundet som helhed i forbindelse med etablering og drift af ledningsanlæg.

Dansk Ledningsejerforums medlemmer:

Indledning

Dansk Ledningsejerforum er et samarbejdsorgan for ledningsejere i Danmark.

Medlemmerne er repræsenteret via deres brancheforeninger, bortset fra TDC og Telia. Dansk Ledningsejerforum repræsenterer direkte og indirekte ca. 6.000 ledningsejere, der fordeler sig nogenlunde således:

TDC	1
Telia	1
Naturgasselskaber	3
Elselskaber	42
Afløb og spildevand	94
Fjernvarmeværker	400
Vandværker	2.100
Antenneforeninger	2.500

Organisation

Dansk Ledningsejerforum består af et Fællesudvalg, tre faggrupper samt en ERFA-gruppe.

Faggrupper og ERFA-gruppe er opdelt i følgende emner:

- ledningsregistrering
- forebyggelse af graveskader
- ledningsetablering
- gæsteprincippet (ERFA-gruppe)

I Fællesudvalget drøftes emner af overordnet karakter, og Fællesudvalget koordinerer og uddelegerer opgaver til faggrupperne, der også kan tage sager op på eget initiativ.

Fællesudvalget kommunikerer gennem egne organisationer og via Dansk Ledningsejerforums hjemmeside. På hjemmesiden findes oplysninger om foreningen samt materiale fra faggrupperne. Endvidere kan medlemmer af udvalg og faggrupper finde referater mv. på den begrænsede del af hjemmesiden.

Organisationsplan forår 2016 er indsat som bilag sidst i dette dokument. Her er endvidere vist hvilke eksterne arbejdsgrupper og udvalg, som Dansk Ledningsejerforum er repræsenteret i. Desuden er navne på repræsentanterne anført.

Fællesudvalget

Fællesudvalget er det samlede udvalg i Dansk Ledningsejerforum (DLF), og der afholdes normalt 4 møder om året i dette forum. Her involverer udvalget sig direkte i enkelte emner/sager og uddelegerer andre sager til de relevante faggrupper.

I 2015 har der været afholdt 4 møder og flere telefonkonferencer bl.a. i forbindelse med afgivelse af høringsvar.

Fællesudvalget har i 2015 afgivet høringsvar til følgende lovforslag mv.:

- DLF kommenterede på loven om niveau-udfletning ved Ny Ellebjerg.
- DLF meddelte Transportministeriet, at der ikke var kommentarer til ny jernbanelov ved den supplerende høring.
- DLF underrettede Erhvervsstyrelsen om, at man overlod eventuel kommentering til de enkelte medlemmer vedr. forslag om ændring af graveloven, teleloven og konkurrenceloven.
- DLF afgav høringsvar til Banedanmark vedr. Projektet Elektrificering og opgradering Fredericia – Aarhus.
- DLF afgav høringsvar til Vejdirektoratet vedr. Udkast til bekendtgørelse om gravearbejder i offentlige veje.
- DLF afgav høringsvar til Transport- og Bygningsministeriet vedr. Udkast til Lov om ændring af lov om letbane på Ring 3.
- DLF afgav høringsvar til Vejdirektoratets høringsvar nr. 2 vedr. Udkast til bekendtgørelse om gravearbejder i offentlige veje.
- DLF afgav høringsvar til Banedanmark vedr. Projektet Elektrificering og opgradering Roskilde – Kalundborg.
- Fællesudvalget er fremkommet med en brancheudtalelse i forbindelse med fremsendelse af ledningsoplysninger på baggrund af forespørgsler via LER.

I forbindelse med **høringsbrev til lov om letbane på Ring 3** havde flere af ledningsejerne stillet sig kritiske over for gennemførelse af ledningsomlægninger, før der er truffet endelig beslutning om gennemførelse af letbanen. Ledningsejerne havde desuden sat spørgsmålstegn ved tilrettelæggelsen af ledningsomlægningerne i forhold til anlægsarbejderne, herunder ved detaljeringen af projektmateriale på grund af den valgte udbudsstrategi, ved koordineringen mellem ledningsomlægninger og anlægsarbejder, ved tidsplanen for ledningsomlægningerne m.v.

Dette gjorde, at Transport- og Bygningsministeriet inviterede Dansk Ledningsejerforum til at udpege to medlemmer til et udvalg under Transport- og Bygningsministeriet om ledningsomlægninger i forbindelse med anlæg af letbanen på Ring 3. Kommissorium for arbejdet skal forberede det forslag til anlægslov for letbanen, som blev fremsat for Folketinget i 1. kvartal 2016. I forslaget til anlægslov forudsættes det således:

- at ledningsomlægningerne først igangsættes efter ejernes endelige beslutning om gennemførelse af letbanen,
- at ledningsejernes planlægning og projektering som følge heraf vil kunne koordineres med entreprenørernes detailprojektering,
- at ledningsejerne derfor påbegynder ledningsomlægningerne i februar 2018.

Dog udestår to spørgsmål rejst af ledningsejerne. For det første et spørgsmål om størrelsen af omkostninger til omlægning af ledninger, som af ledningsejerne vurderes højere end forventet i letbaneprojektets skøn over disse omkostninger. For det andet et spørgsmål rejst af nogle ledningsejere om, hvorvidt den gældende regulering kan være til hinder for, at omkostninger afholdt til ledningsomlægninger vil kunne dækkes af brugerbetaling.

For at belyse disse spørgsmål til brug for Folketingets behandling af lovforslaget har Transport- og Bygningsministeriet besluttet at nedsætte et hurtigtarbejdende udvalg, hvortil blandt andet ledningsejerne inviteres til at lade sig repræsentere.

Udvalgets opgaver er, at:

- udarbejde et konsolideret bud på omkostningerne til ledningsomlægninger
- beskrive gældende reguleringer, der kan være til hinder for, at ledningsejerne kan dække omkostningerne til ledningsomlægningerne i forbindelse med anlæg af en letbane på Ring 3 gennem brugerbetaling.

Som deltagere i udvalget for Dansk Ledningsejerforum er udpeget Mette-Marie Joensen fra DONG Energy og Vagn Højlund fra TDC.

Til **brancheudtalelser** bør Dansk Ledningsejerforum overveje, hvor langt vi går ud ad denne tangent. Dansk Ledningsejerforum skal undgå at komme i karambolage med aktører i branchen, hvorfor dette må vurderes fra sag til sag. Det er under alle omstændigheder udtryk for en anerkendelse af Dansk Ledningsejerforum – og medlemmerne som eksperter – at vi bliver anmodet om at komme med brancheudtalelser. Udtalelser som denne er med til at fastslå, hvad der er god skik i branchen, og hvad der med rimelighed kan forlanges.

Desuden har Fællesudvalget skrevet til transport- og bygningsministeren om manglende bekendtgørelser til den vejlov, som blev vedtaget i 2014. Bekendtgørelserne, som skulle være trådt i kraft pr. 1. juli 2015, er stadig i december 2015 ikke trådt i kraft, hvilket giver usikkerhed på forståelse af loven på visse punkter.

Fællesudvalget er blevet indbudt til at deltage i udarbejdelse af nye STANDARDVILKÅR FOR LEDNINGSSARBEJDER I OG OVER VEJE. Dette arbejde har vi sagt ja til at deltage i, men arbejdet er ikke afsluttet, da det afventer input fra bekendtgørelserne om den nye vejlov. Arbejdet med standardvilkår fortsætter og forventes afsluttet i 2016.

Den nye vejlov trådte i kraft pr. 1. juli 2015, og Dansk Ledningsejerforum har været aktiv i forbindelse med bekendtgørelserne til vejloven. Disse bekendtgørelser har været i høring ad flere omgange, da første udkast fik mange hørringssvar med forslag til forskellige rettelser. Andet udkast til bekendtgørelser blev udsendt i slutningen af 2015, og efter Dansk Ledningsejerforums mening er der stadig punkter, der ikke ligestiller alle graveaktører i forbindelse med opgravninger i vejarealer.

Tiden må vise, hvordan de praktiske forhold håndteres, og det er Dansk Ledningsejerforums holdning, at det lokale samarbejde med lokale myndigheder fortsat vil foregå bedst i form af fællesmøder og lokale dialoger.

Bekendtgørelsen lægger op til en koordinering af opgravninger større end 10 X 2 m, hvilket, efter Dansk Ledningsejerforums mening, er en al for snæver koordineringsforpligtelse, der pålægges ledningsejere.

Ledningsejerregisteret (LER) – som nu er placeret under Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering, der hører under Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet.

Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering barsler med nye tiltag i forlængelse af vedtagelsen af vejloven. LER lægger op til, at der kan laves et fælles koordineringsmodul, hvor der kan forespørges på og udstilles fællesgravninger. Dansk Ledningsejerforum støtter op om initiativet og vil bidrage med holdning og erfaringer i det fortsatte arbejde med udviklingen af LER.

DS 462 Registrering af ledninger

Dansk Standard indbød i slutningen af 2015 til informationsmøde vedrørende standarden for registreringer af ledninger. DS 462 skal revideres, så den afspejler den teknologiske udvikling siden DS 462 først udkom.

Bl.a. på baggrund af henvendelser fra Danske Anlægsentreprenører under Dansk Byggeri tog Dansk Standard initiativ til to informationsmøder i december 2015. Dansk Ledningsejerforum deltog på disse møder, og det er hensigten at deltage i det fremadrettede arbejde med en opdatering af standarden for registreringer af ledninger.

Fællesudvalget er ændret på et par områder. Bjarne H. Jensen fra Naturgas er efter mange års virke udtrådt af Fællesudvalget. I stedet for Bjarne H. Jensen er John Thorn indtrådt, som fremadrettet repræsenterer gassektoren i Fællesudvalget. Endvidere er Ole Skytte fra DANVA udtrådt af Fællesudvalget. I øjeblikket afventer Dansk Ledningsejerforum en ny repræsentant i Fællesudvalget fra DANVA.

Ændringer i de forskellige arbejdsgrupper kan ses på medfølgende organisationsplan.

Faggruppe for ledningsregistrering

Ny anbefaling for signaturer til ledningsplaner

Udvalget har hele året arbejdet på en ny anbefaling til signaturer på ledningsplaner. Den gamle anbefaling baserede sig på, at hver forsyningsart havde sin farve. Dette princip mener udvalget ikke, at vi kan basere en ny anbefaling på, da hver forsyningsart ønsker at signalere forskellige farer og respektafstande ved at benytte forskellige farver. Udvalget arbejder derfor på at få udarbejdet en anbefaling pr. forsyningsart, som dog i et vist omfang koordineres mellem de enkelte forsyningsarter. Hvis det lykkes at udarbejde en anbefaling, som de enkelte forsyningssselskaber vil tage til sig, vil det formodentligt betyde, at graveentreprenører får væsentligt lettere ved at tolke ledningsplaner. Anbefalingen ventes klar til godkendelse i Fællesudvalget forår 2016.

Borerapporter

Udvalget har diskuteret behovet for at udarbejde en anbefaling vedr. udlevering af borerapporter i forbindelse med udlevering af ledningsoplysninger. Udvalget har besluttet at udarbejde en anbefaling.

GeoDanmark (FOT)

Else Bjerring Højbjerg er blevet afløst af Jette Kristensen fra HMN som repræsentant i GeoDanmark. Jette Kristensen arbejder hos Holger T. Frandsen, som er bindeleddet til udvalget.

Udlevering af digitale data via WEB-service

Udvalget har diskuteret, om vi vil lave en anbefaling om, at ledningsejere bør stille en WEB-service (WMS eller WFS) til rådighed over for rådgivende ingeniører, i stedet for at sende ledningsoplysninger i digitalt format. Det blev besluttet ikke at udarbejde en anbefaling, da vi mente, at specielt teleindustrien ville få problemer med i så høj grad at åbne for data pga. konkurrenceforhold. Efterfølgende er der dog sket den udvikling, at emnet diskuteres i forbindelse med foranalysen på udvikling af LER.

Betaling for digitale ledningsudtræk

Det forlyder, at nogle selskaber er begyndt at tage betaling for at udlevere digitale ledningsudtræk. Udvalget mener, at dette er en uheldig udvikling og har diskuteret behovet for en anbefaling, men det viser sig, at det allerede står nævnt i en anbefaling på hjemmesiden. Såfremt nogle oplever at blive afkrævet betaling, bør de henvise til denne anbefaling.

*Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikters brugergruppe for Grunddataprogrammet**

Udvalget deltager i Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikters brugergruppe for Grunddataprogrammet. Første møde blev afholdt i 2014, og andet møde blev afholdt i februar 2015. Dansk Ledningsejerforums interesser er ikke så store som de øvrige interesseorganisationer, der deltager, men tilgangen til geografiske data, adresser og BBR er dog vigtig for Dansk Ledningsejerforum.

* Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter blev nedlagt 28. juni 2015, og opgaverne blev herefter flyttet til Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet.

Faggruppe til forebyggelse af graveskader

I 2015 har udvalget på ny arbejdet med at reducere antallet af graveskader, og Dansk Ledningsejerforum anbefaler, at alle ledningsejere i forbindelse med udbud kræver, at entreprenørernes medarbejdere har deltaget i kurser i forebyggelse af graveskader.

En del ledningsejere stiller derfor krav om uddannelse, men på trods af dette er der desværre ikke mange, der efterspørger og deltager i kurser til forebyggelse af graveskader. Ledningsejerne opfordres derfor til reelt at undersøge, om de udførende entreprenørers medarbejdere har gennemført kursus, som krævet i udbudsmaterialet.

Dansk Ledningsejerforum har en anbefaling om udlevering af ledningsplaner, ledningspåvisning, afstandskrav og gebyrer, hvor vi har medvirket til en ajourføring således, at den bl. a. er i overensstemmelse med LER-loven.

Det kan bemærkes, at LER nu hører hjemme i den nye Styrelse for Dataforsyning og Effektivisering. Denne styrelse har igangsat et udredningsarbejde omkring LER, der måske vil føre til, at LER ændres fra at være et system, der alene holder styr på ledningsejerne, til også at skulle medvirke til at udveksle de konkrete ledningsoplysninger. Vi har deltaget i interview og workshop i forbindelse med udarbejdelsen af denne forundersøgelse.

Faggruppe for ledningsetablering

Der har ikke været afholdt møder i 2015.

ERFA-gruppe vedrørende gæsteprincippet

Denne faggruppe er optaget i Dansk Ledningsejerforum i 2011. Gruppen fungerede tidligere som en selvstændig ERFA-gruppe. Gruppen holder møde ca. 2 gange om året, hvor de rejste sager drøftes, og såfremt man ønsker en sag drøftet, er man velkommen til at møde op.

Den 19. maj 2015 afsagde Højesteret dom i den såkaldte "Vintapperrampesag". Energinet.dk tabte desværre sagen, dog med dommerstemmerne 2-3.

I sagen er der tinglyst en sædvanlig ledningsdeklaration til beskyttelse af 132 kV-højspændingskabler, men da der ikke er betalt erstatning, fastslog Højesteret, at ledningerne ligger som gæst, og dermed skal Energinet.dk betale for en beskyttelse af ledningerne.

Det er meget uheldigt for ledningsejerne, specielt fordi det ikke har været almindelig praksis, at man i ledningsdeklarationen skrev om eller hvad, der blev betalt i erstatning. Dermed kan ledningsejerne meget vel komme til at betale for en ledningsflytning alene af den årsag, at de ikke kan dokumentere, at der er betalt servituterstatning.

Med den nuværende lovpraksis er det derfor meget vigtigt, at ledningsejerne gemmer dokumentationen for udbetalt erstatning, og i nye deklarerationer udtrykkeligt beskriver, at ledningen ikke ligger som gæst.

Kontrolordning for styret boring og gennempresning

Der foreligger en elektronisk borerapport, som de tilsluttede firmaer kan benytte. Banedanmark er kommet med i kontrolordningen, som har følgende medlemmer i kontroludvalget:

Kjeld Emil Olsen, TDC A/S
Vibeke Wulf Bundesen, Aarhus Vand A/S
Jeff Jakobsen, Dong Energy A/S
Gunner Nielsen, Banedanmark
Otto M. Lindskov, Strib-Middelfart Entreprenørforretning A/S
Christian Rønne, Zacho-Lind A/S
Klaus Ising Hansen, Byggeriets Kvalitetskontrol A/S
Keld Madsen, Byggeriets Kvalitetskontrol A/S
Karina Buus, COWI A/S
Helle Mærsk, Svendborg Kommune
Per Bjerregaard Jepsen, Dansk Byggeri (Ref.)

De tilsluttede firmaer er på nuværende tidspunkt:

Petri & Haugsted A/S
Bække Entreprenørforretning
Strib-Middelfart Entreprenør-forretning A/S

Boreentreprenøren A/S
Søren Knudsen A/S
Nordkysten A/S
NCC Construction Danmark A/S
K.G. Boring A/S
Zacho-Lind A/S
Munck Forsyningsledninger A/S
Jacob Post ApS
FP Entreprenør A/S
Entreprenør Villy Andersen ApS

Brugergruppe vedr. LER

2015 har været et særdeles aktivt år i forbindelse med LER. I starten af året blev der afholdt et brugergruppemøde, og der har været præsenteret en række udviklingsmuligheder for LER og bl.a. igangsat arbejde på en samgravningsportal. Desværre blev alle udviklingsinitiativer stoppet efter valget, hvor LER flyttede til Geodatastyrelsen, som i stedet ville udbyde en analyseopgave omkring udviklingen af LER. Rambøll, med Orbicon som underleverandør, vandt opgaven, som skal afsluttes sidst i februar 2016. Der har været afholdt interviews og to workshops, hvor Dansk Ledningsejerforum har været repræsenteret. Analysen går primært ud på at undersøge, i hvor høj grad det er muligt at digitalisere og automatisere udlevering af ledningsoplysninger.

LER er efterfølgende blevet flyttet til Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering.

Bilag

Oversigt over Dansk Ledningsejerforums organisation er vedlagt årsrapporten som bilag.

Bilag til Dansk Ledningsejerforum – Årsrapport 2015

Marts 2016

Liste over deltagere i Dansk Ledningsejerforums udvalg og faggrupper

	Fællesudvalg		Forebyggelse af graveskader		Ledningsetablering		Ledningsregistrering	
TDC	Henrik Vinther Jensen	TDC	Kjeld Emil Olsen	TDC	Henrik Vinther Jensen	TDC	Lars René Christensen	TDC
Naturgas- selskaber	John Thorn	HMN Naturgas I/S	John Thorn	HMN Naturgas I/S	Vacant	HMN Naturgas I/S	Holger T. Frandsen	HMN Naturgas I/S
Elselskaber	Carl-Vilhelm Rasmussen	NRGi	Finn Thulin	DONG Energy	Thomas Wiborg Kortsen	EnergiMidt	Lars Bang	HEF Net A/S
							Thor Gerner Nielsen	DONG Energy
DANVA	Vacant	HOFOR						
Fjernvarme- værker	Else Bjerring Højbjerg	AffaldVarme Aarhus	Torben Hald	HOFOR	Lars Lauge Johannesen	Aalborg Kommune Fjernvarme- forsyningen	Else Bjerring Højbjerg	AffaldVarme Aarhus
Vandværker i DK (FVD)	Robert Jensen	FVD					Robert Jensen	FVD
Antenne- foreninger	Gunnar M. Nielsen	FDA	Gunnar M. Nielsen	FDA	Gunnar M. Nielsen	FDA	Gunnar M. Nielsen	FDA
Telia	Claus Bo Frederiksen	Telia	Kim B. Ulrich	Adv. Tyndeskov & Ulrich				
			Flemming Skøtt	Munck Forsynings- ledninger				

Brugergruppe for LER	John Thorn, HMN Naturgas I/S Thor Gerner Nielsen, DONG Energy	ERFA Gruppe om gæsteprincippet:
No Dig-ordningen	Jeff Jakobsen, DONG Energy Kjeld Emil Olsen, TDC	- John Thorn HMN Naturgas I/S - Mette-Marie Joensen DONG Energy - Anne Wieland HOFOR
Vejregelråd (vejdirektoratet)	Henrik Vinther Jensen, TDC John Thorn, HMN Naturgas I/S (suppleant)	- Tanja Kantner Petersen HOFOR - Kim B. Ulrich Tyndeskov & Ulrich
GeoDanmark	Jette Kristensen, HMN Naturgas I/S	- Robert Jensen FVD - Mathilde Øelund Salskov Jensen Dansk Energi - Tove Duch Myrup Naturgas Fyn - Dorthe Wolfsgruber Energinet.dk - Hans V. Christensen Energinet.dk - Birthe Boisen Dansk Fjernvarme